

E-administracja

**Wyzwania
dla cyfrowych
usług publicznych
w Unii Europejskiej**

E-Government

**Challenges
for Digital
Public Services
in the EU**

REDAKCJA / EDITED BY

Sławomir Dudzik · Inga Kawka · Renata Śliwa

Krakow Jean Monnet Research Papers

E-administracja

E-Government

**Wyzwania
dla cyfrowych
usług publicznych
w Unii Europejskiej**

**Challenges
for Digital
Public Services
in the EU**

Krakow Jean Monnet Research Papers

3

E-administracja E-Government

Wyzwania dla cyfrowych usług publicznych w Unii Europejskiej Challenges for Digital Public Services in the EU

REDAKCJA / EDITED BY

Sławomir Dudzik • Inga Kawka • Renata Śliwa

Kraków 2024

Sławomir Dudzik
Uniwersytet Jagielloński, Kraków
✉ s.dudzik@uj.edu.pl

Inga Kawka
Uniwersytet Jagielloński, Kraków
✉ inga.kawka@uj.edu.pl

Renata Śliwa
Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej, Kraków
✉ renata.sliwa@up.krakow.pl

© Copyright by individual authors and Księgarnia Akademicka, 2024

Recenzja: dr hab. Grzegorz Krawiec, prof. UKEN

Opracowanie redakcyjne: Artur Foryt (j. francuski), Dorota Ilnicka (j. polski), Christopher Thornton (j. angielski)

Projekt okładki: Marta Jaszczyk

ISBN 978-83-8368-025-5
<https://doi.org/10.12797/9788383680255>

Publikacja dofinansowana przez Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

With the support of Jean Monnet Activities within ERASMUS+ Programme of the European Union

Wsparcie Komisji Europejskiej dla produkcji tej publikacji nie stanowi poparcia dla treści, które odzwierciedlają jedynie poglądy autorów, a Komisja nie może zostać pociągnięta do odpowiedzialności za jakiegokolwiek wykorzystanie informacji w niej zawartych.

WYDAWNICTWO KSIĘGARNIA AKADEMICKA
ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków
tel.: 12 421-13-87; 12 431-27-43
e-mail: publishing@akademicka.pl

Księgarnia internetowa: akademicka.pl

SPIS TREŚCI | TABLE OF CONTENTS

Słowo wstępne.....	7
--------------------	---

CZĘŚĆ I

OCHRONA UNIJNYCH WARTOŚCI I PRAW PODSTAWNYCH JAKO ODPOWIEDŹ NA RYZYO ZWIĄZANE Z CYFRYZACJĄ USŁUG PUBLICZNYCH

CHRISTINE MENGÈS-LE PAPE

Immigration en France : garanties et risques des procédures administratives et judiciaires dématérialisées. Migration et e-administration en France.....	13
---	----

MARTA GRABOWSKA

Cyfryzacja administracji publicznej w Unii Europejskiej w świetle <i>Berlin Declaration on Digital Society and Value-Based Digital Government, 2020</i>	29
---	----

KINGA SABINA ZIELIŃSKA

E-administracja działająca w granicach prawa i godna zaufania. Prawo do prywatności i ochrona danych osobowych jako wyzwanie dla rozwoju e-administracji	45
---	----

CZĘŚĆ II

INKLUZYWNE CYFROWE USŁUGI PUBLICZNE

PART II

INCLUSIVE DIGITAL PUBLIC SERVICES

INGA KAWKA

Włączenie cyfrowe w prawie Unii Europejskiej	67
--	----

AGATA CEBERA

Wykluczenie cyfrowe osób starszych a rozwój e-usług w administracji w Polsce	87
--	----

JAKUB GRZEGORZ FIRLUS

Dostępność cyfrowa jako standard e-usług polskiej administracji publicznej – zarys problemu.....	107
---	-----

TOMASZ KOSICKI

Publiczna usługa hybrydowa jako instrument przeciwdziałania wykluczeniu cyfrowemu i usprawniania ogólnego postępowania administracyjnego – wybrane zagadnienia	131
--	-----

CZĘŚĆ III

PERSPEKTYWY ROZWOJU CYFROWYCH USŁUG PUBLICZNYCH W EUROPIE

MIOMIRA P. KOSTIĆ

Development of Smart Cities and On-line Public Services Due to Quality
of the Citizens' Criminal Policy Protection..... 153

IRYNA FYSHCHUK

Strengthening Municipalities' Resilience against Cyber Attacks in Ukraine..... 171

AGNIESZKA KASTELIK-SMAZA

Sztuczna inteligencja w edukacji – szanse, zagrożenia, ramy prawne..... 189

RENATA ŚLIWA

Infrastructure-driven Approach to Digital Transition..... 215

YULIIA VOLKOVA, YULIIA LEHEZA

Digitalization of the Environmental Protection..... 229

PART III

PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF DIGITAL PUBLIC SERVICES IN EUROPE

CZĘŚĆ IV

WYZWANIA DLA ROZWOJU E-USŁUG PUBLICZNYCH W POLSCE

PIOTR RUCZKOWSKI

Cyfryzacja administracji na przykładzie projektowanych zmian w przepisach
o cmentarzach i chowaniu zmarłych..... 253

TOMASZ GRZYBOWSKI, JACEK JAŚKIEWICZ

E-formalizm procedur jurysdykcyjnych w perspektywie zasady zaufania do władzy
publicznej..... 263

MONIKA KAWCZYŃSKA

The Access to Open Data and Re-use of Public Sector Information:
The Polish Perspective..... 281

AGATA NODŻAK

Informatyzacja administracyjnego postępowania egzekucyjnego i jej wpływ
na skuteczność egzekucji administracyjnej..... 301

ALEKSANDRA SOŁTYSIŃSKA

Digitalization of Appeal Proceedings in Public Procurement in Poland..... 325

ALAN BEROUD

E-działania w obszarze wsparcia przewozu pasażerskiego na przykładzie
Szybkiej Kolei Miejskiej w Warszawie..... 345

PART IV

CHALLENGES IN THE DEVELOPMENT OF PUBLIC E-SERVICES IN POLAND

Indeks osób..... 359

MARTA GRABOWSKA¹

CYFRYZACJA ADMINISTRACJI PUBLICZNEJ
W UNII EUROPEJSKIEJ W ŚWIETLE
*BERLIN DECLARATION ON DIGITAL SOCIETY
AND VALUE-BASED DIGITAL GOVERNMENT, 2020*

ABSTRAKT: Celem artykułu jest analiza treści deklaracji ministerialnej Unii Europejskiej *Berlin Declaration on Digital Society and Value-Based Digital Governemnt, 2020* oraz jej porównanie z poprzednimi deklaracjami unijnymi na ten temat. Cyfryzacja administracji publicznej w UE jest procesem złożonym, obejmującym kompetencje państw członkowskich oraz wymagania unijne w zakresie sprawnego funkcjonowania jednolitego rynku europejskiego. Kompromisy osiągnięte są za pomocą deklaracji ministerialnych, które przyjmowane są przez Radę w procedurze głosowania jednomyślnego. Prerogatywa proponowania treści tych deklaracji leży w gestii państwa sprawującego prezydencję w danym okresie. W artykule wskazano wcześniejsze deklaracje ministerialne dotyczące e-governmentu w UE (Ryga, 2006; Malmö, 2009; Tallinn, 2017), a następnie skupiono się na deklaracji berlińskiej. Jej treść różni się od poprzednich i koncentruje się na wymogach etycznych, które spełniać powinny europejskie systemy administracji publicznej. Przedstawiono główne postulaty tej deklaracji oraz ścieżki i narzędzia jej realizacji. W badaniu zastosowano metodę analizy treści dokumentów oficjalnych, metodę porównawczą i elementy metody systemowej. Z badania wynika, że realizacja postulatów zawartych w deklaracji berlińskiej wzbogaci europejskie systemy administracji publicznej o dodatkowy wymiar

¹ Dr hab. Marta Grabowska, prof. Uniwersytetu Warszawskiego, Centrum Europejskie UW, <https://orcid.org/0000-0002-4481-0545>.

etyczny o charakterze antropocentrycznym, co w zasadniczy sposób odróżniać je będzie pozytywnie od systemów administracji publicznej implementowanych w innych rejonach świata.

SŁOWA KLUCZOWE: e-government, Unia Europejska, cyfryzacja administracji publicznej w Unii Europejskiej, deklaracje ministerialne na temat e-governmentu w Unii Europejskiej, *Berlin Declaration on Digital Society and Value-Based Digital Government, 2020*

DIGITALIZATION OF PUBLIC ADMINISTRATION IN THE EUROPEAN UNION IN THE LIGHT OF BERLIN DECLARATION ON DIGITAL SOCIETY AND VALUE-BASED DIGITAL GOVERNMENT, 2020

ABSTRACT: The main aim of the paper is to analyse the content of the European Union's *Berlin Declaration on Digital Society and Value-based Digital Government, 2020*, and to compare it with former ministerial declarations of the EU on e-Government. Digital transformation of public administrations in the EU is a complex issue combining competences of member states and requirements of the agile functionality of the common market. Compromises are reached usually where-withal ministerial declarations which are unanimously voted in the Council. It is a prerogative of a member state carrying out a duty of a Presidency to propose a new ministerial declaration. In the paper former ministerial declarations on e-Government in the European Union are discussed (Riga, 2006, Malmö, 2009 and Tallinn, 2017) and compared with the Berlin declaration. The content of the last one differs from the others and emphasizes on European ethical values which European digital public administration systems should fulfill. In the research such methods as analysis of official documents, comparative and of a system analysis have been applied. A general outcome from the research is that implementation of these solutions will enrich European digital public administration systems with additional ethical dimension of an anthropocentric character. This feature will fundamentally and positively distinguish them from digital public administrative systems implemented in other parts of the world.

KEYWORDS: e-Government, European Union, digitalization of public administration in the European Union, ministerial declarations on e-Government in the European Union, *Berlin Declaration on Digital Society and Value-Based Digital Government, 2020*

1. Wprowadzenie

Cyfryzacja krajowych systemów administracji publicznej w państwach członkowskich Unii Europejskiej (UE) leży w gestii tych państw – przede wszystkim ze względu na występujące w nich różne systemy polityczne. Każde państwo członkowskie musi

zaplanować i zrealizować swój e-government w taki sposób, aby sprawnie obsługiwał on administrację publiczną oraz obywateli. Systemy te muszą spełniać też wymagania konwencji Rady Europy w obszarze podstawowych praw i wolności² oraz Karty praw podstawowych Unii Europejskiej³. Ponadto krzyżują się one jeszcze z wymaganiami Unii Europejskiej w zakresie sprawnego funkcjonowania jednolitego rynku europejskiego. Jest to więc skomplikowana i wielowarstwowa konstrukcja.

Na poziomie państw członkowskich UE kształt administracji publicznej regulują krajowe systemy prawa, tj. konstytucje i prawodawstwa wtórne, w które wbudowane są już wspomniane wyżej wymagania konwencji Rady Europy i Karty praw podstawowych Unii Europejskiej. Natomiast koordynacja tych systemów w wersji elektronicznej z wymaganiami Unii Europejskiej w obszarze funkcjonowania jednolitego rynku europejskiego to rodzaj kompromisu osiąganego zwykle za pomocą tzw. deklaracji ministerialnych, zawierających różne plany i programy, z wdrożenia których mogą rodzić się czasem unijne przepisy wiążące.

Deklaracje ministerialne to dokumenty, które nie są wymieniane w unijnych traktatach, lecz są używane w celu prezentowania stanowiska jednej lub większej liczby instytucji unijnych na dany temat, a zawarte w nich treści nie są wiążące. Stosuje się je także często do informowania o uzgodnieniach międzyinstytucjonalnych w obszarze dowolnej dziedziny. Jest zwyczajem, że to państwa sprawujące w danym czasie prezydencję proponują treści tych deklaracji i są one przyjmowane w drodze głosowania jednomyślnego w Radzie⁴.

W obszarze e-governmentu w Unii Europejskiej mieliśmy kilka takich deklaracji, które przyczyniły się do uzgodnienia wspólnych rozwiązań w tym zakresie i zaowocowały zarówno skutecznymi programami, jak i wiążącymi aktami prawnymi usprawniającymi funkcjonowanie cyfrowej administracji na obszarze jednolitego rynku. Warto tu wymienić *Ministerial Declaration Approved Unanimously on 11 June 2006, Riga, Latvia*⁵, która propagowała budowę bardziej inkluzywnego społeczeństwa cyfrowego w obszarze e-governmentu na gruncie realizowanego wówczas programu *i2010. A European Information Society for Growth and Employment*⁶. Był on wspomagany

² Council of Europe, *Complete List of the Council of Europe's Treaties*, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list> (28.03.2023).

³ Karta praw podstawowych Unii Europejskiej, Dz. Urz. UE 2016, C202, s. 389-405.

⁴ Wyjaśnienie uzyskane w Sekretariacie Generalnym Rady Unii Europejskiej, Sekcji Informacji Publicznej, *Reply to Your Question*, e-mail z 13.07.2022 r.

⁵ *Ministerial Declaration Approved Unanimously on 11 June 2006, Riga, Latvia*, <https://milobs.pt/wp-content/uploads/2021/11/Riga-Ministerial-Declaration.pdf> (27.06.2023).

⁶ Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, *i2010. A European Information*

przez słynny dokument 2006 – *Aho Group Raport „Creating an Innovative Europe”*⁷ opracowany przez grupę ekspertów wysokiego szczebla pod kierunkiem Esko Aho (ówczesnego premiera Finlandii), powołaną przez Komisję Europejską. Następnie podpisano *Ministerial Declaration on eGovernment Approved Unanimously in Malmö (Sweden) on 18 November 2009*⁸, której wynikiem było przygotowanie planu rozwoju e-governmentu na potrzeby jednolitego rynku europejskiego na lata 2011–2015, wyrażonego w dokumencie *The European eGovernment Action Plan 2011–2015*⁹. Sugerowano w nim m.in. wprowadzenie jednolitego europejskiego systemu elektronicznej identyfikacji obywateli (eID i eIDAS). Wreszcie *Tallinn Declaration on eGovernment at the Ministerial Meeting During Estonian Presidency of the Council of the EU on 6 October 2017*¹⁰, której wynikiem był kolejny pięcioletni program rozwoju e-governmentu w Unii Europejskiej, ogłoszony w dokumencie *EU eGovernment Action Plan 2016–2020*¹¹. Zakładał on przede wszystkim transgraniczną interoperacyjność systemów e-governmentu oraz sprawniejszą obsługę na linii urząd–biznes.

2. Berlińska deklaracja ministerialna z 2020 r.

Dnia 8 grudnia 2020 r. podpisana została nowa deklaracja ministerialna poświęcona problematyce e-governmentu w Unii Europejskiej: *Berlin Declaration on Digital Society*

Society for Growth and Employment, COM(2005) 229 final, [not published in the “Official Journal”], <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52005DC0229> (27.06.2023); Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, *The Role of eGovernment for Europe's Future*, COM(2003) 567 final, [not published in the “Official Journal”], <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52003DC0567> (27.06.2023).

⁷ 2006 – *Aho Group Raport „Creating an Innovative Europe”*, https://ec.europa.eu/invest-in-research/action/2006_ahogroup_en.htm (27.06.2023).

⁸ *Ministerial Declaration on eGovernment Approved Unanimously in Malmö (Sweden) on 18 November 2009*, <https://www.aoc.cat/wp-content/uploads/2014/09/declaracio-malmo-1.pdf> (27.06.2023).

⁹ Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of Regions, *The European eGovernment Action Plan 2011–2015. Harnessing ICT to Promote Smart, Sustainable and Innovative Government*, Brussels, 15.12.2010, COM(2010) 743 final.

¹⁰ *Tallinn Declaration on eGovernment at the Ministerial Meeting During Estonian Presidency of the Council of the EU on 6 October 2017*, <https://joinup.ec.europa.eu/sites/default/files/document/2018-04/eGovernmentMinisterialDeclarationsignedinTallinnon6October2017.pdf> (27.06.2023).

¹¹ Communication from the Commission to the European Parliament the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of Regions, *EU eGovernment Action Plan 2016–2020. Accelerating the Digital Transformation of Government*, Brussels, 19.04.2016, COM(2016) 179 final.

*and Value-Based Digital Government at the Ministerial Meeting During the German Presidency of the Council of the European Union on 8 December 2020*¹². Już jej tytuł sugeruje inne niż dotychczas podejście do e-governmentu. Wcześniejsze deklaracje skupiały się głównie na zagadnieniach technicznych oraz m.in. na problemie inkluzji grup społecznych wykluczonych cyfrowo. Tym razem, jak określono to w tytule, treść deklaracji wkracza w sferę aksjologii (*value-based*) i już wstępna lektura tego dokumentu pokazuje, że kryzysy występujące w Unii Europejskiej w ostatnich latach – związane przede wszystkim z praworządnością i ruchami odśrodkowymi oraz doświadczeniami COVID-owymi, a także gwałtownym rozwojem nowych technologii cyfrowych wkraczających do naszego życia, wymagających przyjęcia właściwych postaw etycznych wobec nich – odcisnęły piętno na koncepcji e-governmentu, który ma być teraz rozwijany w Unii Europejskiej. Zapewne nie bez znaczenia był fakt, iż przyjęcie tej deklaracji miało miejsce w okresie prezydencji niemieckiej, która realizowana była w drugiej połowie 2020 r., w ostatnim okresie rządów Angeli Merkel. Już wówczas lansowała ona konieczność większej spójności i konsolidacji Unii Europejskiej w obliczu Brexitu, odbudowy po kryzysie COVID-owym oraz wdrażania nowych technologii w obszarze Zielonego Ładu i Przemysłu 4.0. Deklaracja ta ewidentnie skierowana jest do twórców i projektantów cyfrowych systemów administracji publicznej, a jej celem jest nie tylko poprawa stanu technicznego tych systemów, ale przede wszystkim podniesienie ich do poziomu w pełni etycznych, ukierunkowanych na człowieka (antropocentrycznych) i spełniających wymagania europejskiego systemu wartości. W związku z tym postuluje się także rozbudowę zaplecza wspomagającego ich funkcjonowanie, m.in. w postaci różnego rodzaju platform, których tworzenie i udostępnianie złożono na barki Komisji Europejskiej.

3. Postulaty deklaracji berlińskiej

Deklaracja berlińska zawiera siedem postulatów, a ich realizację przewidziano do 2024 r. **Pierwszy postulat** odnosi się bezpośrednio do bezwzględnego obowiązku respektowania przez systemy administracji publicznej, w tym ich wersje elektroniczne, europejskich praw podstawowych oraz wartości demokratycznych, tj. m.in. praworządności, poszanowania godności i autonomii jednostki ludzkiej, ochrony małoletnich, osób

¹² *Berlin Declaration on Digital Society and Value-Based Digital Government at the Ministerial Meeting During the German Presidency of the Council of the European Union on 8 December 2020*, <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/news/berlin-declaration-digital-society-and-value-based-digital-government> (27.06.2023).

z niepełnosprawnościami oraz mniejszości narodowych i etnicznych, poszanowania prywatności, ochrony przed zewnętrzną ingerencją w cyfrowe systemy administracji publicznej, szczególnie w procedury wyborcze (uczciwe wybory), a także prawa do rzetelnej informacji i ochrony przed dezinformacją. Na straży tych wartości stać mają niezmiennie Karta praw podstawowych Unii Europejskiej¹³ oraz European Digital Media Observatory (EDMO)¹⁴ – niezależne od władz administracyjnych konsorcjum europejskie monitorujące i zwalczające dezinformację, zlokalizowane w Instytucie Uniwersyteckim we Florencji i posiadające 14 zespołów rozlokowanych w różnych państwach Unii Europejskiej. Polskę, Czechy i Słowację monitoruje zespół działający na Uniwersytecie Karola w Pradze. Powstanie EDMO jest rezultatem przyjętego w 2018 r. w Unii Europejskiej *Action Plan against Disinformation*¹⁵.

Drugi postulat mówi o inkluzji cyfrowej oraz szerokim udziale społeczeństwa w kształtowaniu świata cyfrowego. Za oczywiste przyjmuje się powszechny dostęp do internetu na równych, niedyskryminujących warunkach, a także właściwe, przyjazne obywatelom dostosowanie elektronicznych systemów administracji publicznej do ich preferencji. Przykładem może być stopniowe przechodzenie od eGov do mGov tam, gdzie dominuje już świat urządzeń mobilnych. Muszą istnieć kanały wymiany informacji między administracjami a obywatelami, służące wspólnemu budowaniu rozwiązań cyfrowych tych systemów. Powinny one też w większym stopniu posiadać mechanizmy umożliwiające udział obywateli w procesach podejmowania decyzji (e-governance), a wszelkie unijne reguły związane z tzw. dostępnością cyfrową¹⁶ powinny być już standardem.

Trzeci postulat odnosi się do wzmocnienia świadomości i wiedzy użytkowników systemów administracji publicznej, zapewnienia lepszych rozwiązań w obszarze prywatności, a także do podnoszenia poziomu umiejętności obywateli w zakresie kontroli własnych danych. W celu polepszenia ogólnego poziomu wiedzy w obszarze cyfryzacji,

¹³ Zob. przyp. 3.

¹⁴ European Commission, *Shaping Europe's Digital Future. European Digital Media Observatory (EDMO)*, <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/european-digital-media-observatory> (27.06.2023); EDMO – European Digital Media Observatory, <https://edmo.eu> (27.03.2023).

¹⁵ European Commission, *Action Plan on Disinformation: Commission Contribution to the European Council (13-14 December 2018)*, https://commission.europa.eu/publications/action-plan-disinformation-commission-contribution-european-council-13-14-december-2018_en#:~:text=The%20Commission%20and%20the%20High%20Representative%20adopted%20the,especially%20in%20view%20of%20the%20forthcoming%20European%20elections (27.06.2023).

¹⁶ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/2102 z dnia 26 października 2016 r. w sprawie dostępności stron internetowych i mobilnych aplikacji organów sektora publicznego, Dz. Urz. UE 2016, L 327, s. 1; Ustawa z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych, Dz.U. 2019, poz. 848.

w tym na temat najnowszych, tzw. wschodzących, technologii cyfrowych, niezbędne jest zobowiązanie Komisji Europejskiej do powszechnego udostępnienia Digital Skills and Jobs Platform¹⁷. Umożliwia ona obywatelom uczestniczenie w kursach online i wspiera samodzielne przyswajanie wiedzy, która jest niezbędna nie tylko w korzystaniu z cyfrowych systemów administracji publicznej, ale także gdy powstaje pomysł na nowy biznes lub podczas poszukiwania pracy. Platforma powinna być wielojęzyczna i rozwijana pod kątem potrzeb obywateli Unii Europejskiej na poziomach: narodowym, regionalnym i lokalnym. Działa już na zasadach koalicji koordynatorów tej inicjatywy w państwach członkowskich (w Polsce jest to Instytut Spraw Publicznych¹⁸), których zadaniem jest adaptacja oferowanej na platformie wiedzy do poziomu i potrzeb lokalnych społeczności.

Inną inicjatywą stworzoną przez Komisję Europejską w ramach *Digital Education Action Plan 2021–2027*¹⁹ jest European Digital Education Hub²⁰, zrzeszający różnych interesariuszy zainteresowanych zdobywaniem i udostępnianiem wiedzy z zakresu cyfryzacji. Z kolei bezpieczeństwu dzieci w internecie (także z ich udziałem) mają służyć Safer Internet Centres²¹, działające m.in. poprzez platformę Better Internet for Kids²² (w Polsce inicjatywę tę realizuje strona internetowa Safer Internet²³, zawierająca także numery alarmowe i telefonu zaufania dla dzieci oraz rodziców i nauczycieli). W obszarze biznesu propaguje się wiedzę na temat zdalnych procedur usprawniających kontakt na linii przedsiębiorca–urząd, takich jak: transakcje bezgotówkowe, inteligentne umowy oraz podpis elektroniczny. Silnie rekomendowana jest także edukacja medialna. Jak widać, w Unii Europejskiej podejmuje się wiele działań w celu podnoszenia poziomu wiedzy obywateli na temat cyfryzacji, a inicjatywy realizowane przez krajowe administracje publiczne są mocno wspierane przez Komisję Europejską.

¹⁷ European Union. Digital Skills and Jobs Platform, <https://digital-skills-jobs.europa.eu/en> (27.06.2023).

¹⁸ Instytut Spraw Publicznych, <https://www.isp.org.pl> (27.06.2023).

¹⁹ European Commission, *Digital Education Action Plan 2021–2027. Resetting Education and Training for the Digital Age*, https://education.ec.europa.eu/sites/default/files/document-library-docs/deap-communication-sept2020_en.pdf (28.06.2023).

²⁰ European Commission, *European Education Area. European Digital Education Hub. The Open Online Collaborative Community for Digital Education Stakeholders in Europe and Beyond*, <https://education.ec.europa.eu/focus-topics/digital-education/action-plan/european-digital-education-hub> (28.06.2023).

²¹ European Commission, *Shaping Europe's Digital Future. Safer Internet Centres*, <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/safer-internet-centres> (28.06.2023).

²² Better Internet for Kids Portal, <https://www.betterinternetforkids.eu> (28.06.2023).

²³ Safer Internet, <https://www.saferinternet.pl> (28.06.2023).

Czwarty postulat odnosi się do cyberbezpieczeństwa systemów administracji publicznej – zarówno w sferze technicznej, jak i w sferze treści. Powraca tu sprawa wdrażania systemów elektronicznej identyfikacji obywateli i przedsiębiorców, ułatwiającej procedury administracyjne w wymiarze transgranicznym, z uwzględnieniem rozwiązań zapewniających przejrzystość obrotu danymi, jak i ich bezpieczeństwa cyfrowego. Postuluje się dalsze prace nad jednolitymi standardami cyberbezpieczeństwa, zasadami rejestrowania danych „tylko raz” oraz uściśleniem przepisów dotyczących ponownego wykorzystania danych sektora publicznego przy założeniu możliwie szerokiego otwarcia dostępu do nich. Zwraca się uwagę na konieczność ścisłej współpracy na polu wymiany dobrych praktyk w zakresie cyberbezpieczeństwa w takich sektorach, jak infrastruktura krytyczna czy systemy głosowań elektronicznych. W tym ostatnim przypadku pomocne okazało się powołane przez DG Justice. Fundamental Rights and Citizenship europejskiego centrum wsparcia procedur wyborczych European Centre for Electoral Support (ECES)²⁴, które zapoczątkowało swoją działalność w związku z wyborami do Parlamentu Europejskiego, a teraz wspiera inne wybory na terenie Unii Europejskiej. Przygotowuje także kompendium dobrych praktyk w zakresie e-votingu²⁵.

Piąty postulat odnosi się do tzw. europejskiej suwerenności cyfrowej, która zakłada, że europejskie cyfrowe systemy administracji publicznej muszą być budowane na bazie europejskiego systemu wartości etycznych. Oznacza to, że nie mogą one kopiować rozwiązań systemowych i technicznych powstałych w państwach stosujących inne systemy wartości. Cyfrowe systemy administracji publicznej (sprzęt, oprogramowanie, rozwiązania chmurowe czy różnego typu usługi) respektować muszą nasz europejski system wartości etycznych, wobec tego implementowane mogą być tylko te rozwiązania, które są z nim w pełni zgodne. Wymagać to będzie technicznych procedur dostosowawczych, o ile systemy te pochodzą z rejonów świata stosujących odmienne niż unijny systemy etyczne, bądź budowania własnych systemów tu, w Europie, dostosowanych do naszego systemu wartości. Pomóc w tym może projektowanie modułowe z użyciem *open-source software* (OSS). Zatem zgodnie z europejskim systemem etycznym cyfrowe systemy administracji publicznej muszą być zorientowane antropocentrycznie – ukierunkowane na człowieka i to on musi być tu najważniejszy. Respektowanie europejskiego systemu wartości dotyczyć ma także obrotu danymi w ramach europejskiej gospodarki opartej na danych i w obszarze wzajemnych relacji

²⁴ ECES – European Centre for Electoral Support, <https://www.eces.eu/en/> (28.06.2023).

²⁵ ECES – European Centre for Electoral Support, *Electronic Voting*, <https://www.eces.eu/en/posts/electronic-voting> (28.06.2023); Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, *On the European Democracy Action Plan*, Brussels, 3.12.2020, COM (2020) 790 final.

sektora publicznego i prywatnego w ramach Gov-Tech, w tym np. niedyskryminacyjnych procedur przetargowych²⁶. We wszystkich tych kwestiach postuluje się dopracowanie legislacji w zakresie europejskich wymagań etycznych.

Szósty postulat odnosi się z kolei do stosowania najnowszych technologii cyfrowych w europejskich systemach administracji publicznej. Generalnie UE ze wszech miar popiera wdrażanie najnowszych technologii cyfrowych, jednak wdrożenia te muszą uwzględniać europejski system wartości. Takie podejście dominuje też w europejskim prawodawstwie odnoszącym się do tzw. przełomowych technologii cyfrowych. Przykładem może być będący już na ostatnim etapie opracowania legislacyjnego *Artificial Intelligence Act*²⁷, regulujący zasady wdrażania w UE sztucznej inteligencji. Ten ze wszech miar pionierski w skali świata akt prawny, opracowany na podstawie wytycznych etycznych, przygotowanych przez powołaną w 2018 r. unijną grupę ekspertów wysokiego szczebla (EU High-Level Expert Group on Artificial Intelligence)²⁸, wprowadza europejski system certyfikacji tego typu urządzeń z ulokowaniem człowieka jako elementu nadrzędnego wobec technologii, mającego prawo do decydowania o sobie w kontekście stosowanych wobec niego technologii, posiadającego prawo do wglądu w dokumentację takich systemów i prawo do odrzucenia decyzji podjętej przez system. Wśród zakazanych przez ten akt prawny praktyk, takich jak: wprowadzanie do użytku systemów, które stosują techniki podprogowe, wykorzystują słabości określonych grup osób (np. dzieci) itd., znalazły się także zakazy stosowania sztucznej inteligencji przez organy administracji publicznej na potrzeby oceny lub klasyfikacji wiarygodności osób fizycznych bądź grup społecznych, gdy punktowa ocena prowadzi do krzywdzącego traktowania ludzi lub grup społecznych, jak również np. do nieuprawnionego wykorzystywania przez administrację publiczną systemów zdalnej identyfikacji biometrycznej²⁹. Takie antropocentryczne podejście UE do wdrażania przełomowych technologii różni się zasadniczo od rozwiązań stosowanych w innych rejonach świata i oparte jest na europejskim systemie wartości etycznych. Omawiany akt prawny, planowany jako rozporządzenie, obowiązywać będzie na terenie całej UE. Na marginesie warto dodać, że różne firmy, w tym przede wszystkim pozaeuropejskie,

²⁶ European Commission. Joinup, *GovTech Practices in the EU*, <https://joinup.ec.europa.eu/collection/public-sector-tech-watch/news/govtech-practices-eu> (28.06.2023).

²⁷ European Commission, *Proposal for a Regulation of the European Parliament and the Council, Laying Down Harmonised Rules on Artificial Intelligence (Artificial Intelligence Act) and Amending Certain Union Legislative Acts*, COM(2021) 206 final.

²⁸ European Commission, *Shaping Europe's Digital Future. High-Level Expert Group on Artificial Intelligence*, <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/expert-group-ai> (28.06.2023).

²⁹ European Commission, *Proposal for a Regulation...*, Title II: *Prohibited Artificial Intelligence Practices*, art. 5.

produkujące rozmaite urządzenia z wbudowanymi elementami sztucznej inteligencji (np. urządzenia medyczne), które chcą ze swoimi produktami wejść na rynek europejski, bacznie obserwują europejskie działania legislacyjne i szacują zakres koniecznych zmian w budowie swoich produktów, jakie będą musiały wprowadzić, aby móc handlować nimi na jednolitym rynku europejskim.

Siódmy postulat obejmuje koncepcję cyfrowego systemu administracji publicznej wspierającego zachowanie naszych warunków do życia, tj. środowiska naturalnego, zgodnych z zasadami tzw. Zielonego Ładu³⁰, *Agendy 2030 na rzecz zrównoważonego rozwoju* (przyjętej przez ONZ i znanej jako *The 17 Goals*³¹) oraz także oenztowskiego porozumienia paryskiego z 2015 r.³² Mając z kolei na uwadze doświadczenia z pandemią COVID-19, cyfrowe systemy administracji publicznej powinny rozbudowywać moduły obsługujące sektor ochrony zdrowia, gdyż sytuacje takie z pewnością mogą się powtórzyć. W okresie pandemii COVID-19 byliśmy zdani prawie wyłącznie na systemy cyfrowe. Powinny one być przygotowane na podobne sytuacje, a także służyć jako źródło informacji dla odpowiednich służb publicznych i obywateli. W związku z tym w 2022 r. Unia Europejska rozpoczęła uruchamianie platformy European Health Data Space (EHDS)³³. Ma ona służyć z jednej strony obywatelom chcącym samodzielnie zdobywać wiedzę na temat swojego zdrowia, kontrolować swoje dane na poziomie krajowym oraz operować nimi w wymiarze transgranicznym, z drugiej strony natomiast – administracjom publicznym w wymianie informacji na temat zdrowia publicznego i podejmowaniu odpowiednich decyzji w tym zakresie. Ma to być przestrzeń cyfrowa (ekosystem) umożliwiająca prezentowanie przepisów prawnych, standardów i dobrych praktyk w obszarze zdrowia, a także, przy odpowiednim zabezpieczeniu danych zgodnym z RODO³⁴, służąca środowiskom naukowym i biznesowym w diagnozowaniu i tworzeniu rozwiązań innowacyjnych. Platforma ta jest

³⁰ European Commission, *The European Green Deal. Striving to Be the First Climate-Neutral Continent*, https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en (28.06.2023).

³¹ United Nations. Department of Economic and Social Affairs. Sustainable Development, *The 17 Goals*, <https://sdgs.un.org/goals> (28.06.2023).

³² United Nations. Climate Change, *The Paris Agreement. What is the Paris Agreement?*, <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement> (28.06.2023).

³³ European Commission, *Public Health. European Health Data Space*, https://health.ec.europa.eu/ehealth-digital-health-and-care/european-health-data-space_en (28.06.2023).

³⁴ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych), Dz.Urz. UE 2016, L 119.

częścią programu European Health Union³⁵, którego celem jest wspólne rozwiązywanie problemów zdrowotnych przez państwa członkowskie UE, zapobieganie zagrożeniom oraz umożliwienie obywatelom szerszego dostępu do wiedzy medycznej oraz usług i konsultacji medycznych. Zaleca się także przechodzenie od systemów eHealth do mHealth tam, gdzie życie przenosi się do urządzeń mobilnych.

4. Komentarz i wnioski

Postulaty zawarte w deklaracji berlińskiej znacznie odbiegają od treści wcześniejszych deklaracji ministerialnych poświęconych cyfrowym systemom administracji publicznej w Unii Europejskiej. Do rozwiązań technicznych i proceduralnych dodaje się teraz obudowę etyczną oraz podejście antropocentryczne. Systemy te respektować muszą europejski system wartości, w tym zasady praworządności, demokracji i wolności słowa, oraz mają umożliwić obywatelom szerszy udział w procesach decyzyjnych. Gromadzenie oraz obrót danymi osobowymi i gospodarczymi odbywać się musi z poszanowaniem praw podstawowych i odpowiednich przepisów europejskich w tym zakresie, z uwzględnieniem jednak jak największej transparentności sektora publicznego (*open data*).

Postulat powszechnego dostępu do internetu dla wszystkich obywateli Unii Europejskiej nie jest nowy, choć wobec niezwalzonego jeszcze do końca wykluczenia cyfrowego – ciągle aktualny. Zgodnie ze wskaźnikiem penetracji internetu w Unii Europejskiej wynoszącym 90,6% znajduje się ona na drugim miejscu – po Ameryce Północnej (93,4%), choć ma znaczną przewagę nad Azją (67%) czy Afryką (43,2%)³⁶. W poszczególnych państwach UE występuje jednak duże zróżnicowanie (od 97,7% w Danii, 97,6% na Litwie czy 97,3% w Szwecji, po 78,5% w Grecji, 75,6% w Rumunii czy 67,9% w Bułgarii)³⁷. Wskaźniki te świadczą o tym, że jest jeszcze wiele do zrobienia pod tym względem w UE. Polski wskaźnik penetracji internetu wynosi obecnie 91,5%³⁸.

³⁵ European Commission, *European Health Union. Protecting our Health Together*, https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/promoting-our-european-way-life/european-health-union_en#:~:text=What%20is%20the%20European%20Health%20Union%20The%20European,treatment%20and%20aftercare%20for%20diseases%20such%20as%20cancer. (26.06.2023).

³⁶ Internet World Stats, *World Internet Usage and Population Statistics 2023 Year Estimates*, <https://www.internetworldstats.com/stats.htm> (28.06.2023).

³⁷ Internet World Stats, *European Union*, <https://www.internetworldstats.com/europa.htm> (28.06.2023).

³⁸ *Ibidem*.

Nowością jest natomiast postulat tzw. europejskiej suwerenności technologicznej europejskich systemów administracji publicznej, polegający na implementowaniu na terenie UE infrastruktury cyfrowej respektującej europejski system wartości etycznych. Takie podejście związane jest z kolejnym skokiem technologicznym początku XXI w. oraz zagrożeniami dla człowieka zeń wynikającymi. W takim przypadku UE posługuje się sprawdzonym systemem certyfikacji, jak np. w przypadku cyberbezpieczeństwa czy sztucznej inteligencji. To odpowiednie ustawienie wymagań zawartych w normach europejskich, które następnie powoływane są jako obowiązkowe, wymusza wprowadzanie na rynek europejski wyłącznie bezpiecznych produktów i usług. W przypadku deklaracji berlińskiej nowością jest, iż przedmiotem tych norm są wartości etyczne, a nie tylko parametry techniczne. Unia Europejska nie boi się nowych technologii i gorąco jej wspiera, jednak ich wejście na rynek europejski – inaczej niż w innych rejonach świata – wiąże się już obecnie ze spełnieniem określonych europejskich warunków etycznych. Na marginesie można powiedzieć, że istnieją środowiska (szczególnie przedsiębiorców), które stoją na stanowisku, iż takie wymagania ograniczają biznes i innowacyjność. Pewne okiełznanie jednak niekontrolowanego rozwoju technologii cyfrowych tak, aby służyły one dobrze człowiekowi, jest ze wszech miar wskazane, szczególnie gdy obserwujemy negatywne przykłady realizowane w innych rejonach świata.

Te nowe wymagania wspierane są szeregiem inicjatyw edukacyjnych organizowanych przez Komisję Europejską, głównie w postaci uruchamianych platform cyfrowych, dostępnych dla wszystkich administracji publicznych oraz obywateli europejskich. Promuje się wiedzę o etycznych, prawnych i technicznych aspektach systemów e-governmentu, tworzy się platformy służące samodzielnej nauce online w obszarze cyfryzacji oraz wymianie informacji na temat dobrych praktyk stosowanych w systemach cyfrowej administracji publicznej. Propaguje się także edukację medialną i tworzy centra zajmujące się sieciowym bezpieczeństwem dzieci.

Dodatkowymi elementami – wynikającymi z kryzysu energetycznego w Europie oraz pandemii COVID-19 – są wprowadzenie wymagań włączenia do cyfrowych systemów administracji publicznej w UE rozwiązań zgodnych z europejskimi i światowymi uzgodnieniami w zakresie ochrony środowiska i zielonej energii, a także doskonalenie modułów obejmujących sektor ochrony zdrowia, szczególnie w zakresie zdrowia publicznego. Wspieranie przez administrację publiczną transformacji energetycznej wymaga szybkiego i drożnego kontaktu administracji z przedsiębiorcami i obywatelami w zakresie promowanych rozwiązań technologicznych oraz dystrybucji środków finansowych. W obszarze zdrowia większa świadomość zagrożeń oraz umiejętność wykorzystywania wiedzy przez obywateli, zarządzanie własnymi danymi

zdrowotnymi i ich kontrola to warunki poprawy funkcjonowania tego sektora, a dla administracji publicznych oraz biznesu z kolei – większa trafność prognoz i diagnoz, co prowadzi do poprawy stanu zdrowotnego społeczeństwa w UE. Tworzone przez Komisję Europejską platformy cyfrowe w tym obszarze mają wspomóc ten proces.

Na koniec należałoby powiedzieć kilka słów na temat źródeł finansowania tych przedsięwzięć. Ze względu na fakt, iż – jak już wspomniano – organizacja i cyfryzacja administracji publicznych w poszczególnych państwach członkowskich leżą w ich gestii, środki na te cele powinny pochodzić z budżetów narodowych. W ostatnim okresie w Polsce procesy cyfryzacji administracji publicznej uwzględnione zostały np. w tzw. Polskim Ładzie, a konkretnie w sekcji „CyberPoland 2025”³⁹. Wobec krzyżujących się także z narodowymi celów Unii Europejskiej w cyfrowej administracji publicznej działania te wspierane są z funduszy unijnych. Należy tu przede wszystkim wymienić programy zaplanowane w ramach Wieloletnich ram finansowych UE na lata 2021–2027: program Cyfrowa Europa (6,8 mld euro) ulokowany w sekcji European Strategic Investments⁴⁰; znajdujący się w tej samej sekcji instrument Łącząc Europę (18,4 mld euro)⁴¹, ale także program Europejska administracja publiczna (73,1 mld euro)⁴². W ramach dodatkowo przewidzianych 12,5 mld euro znajdują się także fundusze na sekcję Prawo i wartości (Rights and Values)⁴³.

Termin realizacji założeń deklaracji berlińskiej przewidziany jest na koniec 2024 r. Stąd mniej więcej w tym terminie można spodziewać się kolejnej deklaracji ministerialnej na temat e-governmentu. Propozycja treści takiej deklaracji jest prerogatywą państwa sprawującego prezydencję. Czy zatem to Polska będzie proponować treść nowej deklaracji ministerialnej na temat e-governmentu? Nasza prezydencja przypada na pierwszą połowę 2025 r., zatem czas pokaże. Na razie w ogólnej klasyfikacji Digital Economy and Society Index (DESI) za 2022 r. znajdujemy się na czwartym miejscu od końca (24. pozycja). Szczegółowe wyniki wyglądają następująco: z e-governmentu korzysta w Unii Europejskiej 65% obywateli, a Polska jest na szóstym miejscu od końca (22) pod tym względem⁴⁴. Jeśli chodzi o tryb interaktywny tego korzystania, wynik

³⁹ *Polski Ład. CyberPoland 2025*, <https://www.gov.pl/web/polski-lad/cyberpoland-2025> (28.06.2023).

⁴⁰ Council of the European Union, *Multiannual Financial Framework 2021–2027 and Next Generation EU (Commitments in 2018 Prices)*. Press EN, https://www.consilium.europa.eu/media/47567/mff-2021-2027_rev.pdf (28.06.2023).

⁴¹ *Ibidem*.

⁴² *Ibidem*.

⁴³ *Ibidem*.

⁴⁴ European Commission, *Shaping Europe's Digital Future. Digital Economy and Society Index (DESI) 2022*, <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/digital-economy-and-society-index-desi-2022> (28.06.2023).

jest jeszcze gorszy – to piąte miejsce od końca (23)⁴⁵. Z biznesem nie jest dużo lepiej – dostępne serwisy w tym obszarze klasyfikują nas ponownie na czwartym miejscu od końca (24)⁴⁶. Polska włącza się w inicjatywy deklaracji berlińskiej, ale jest jeszcze wiele do zrobienia, aby polski system e-governmentu był kompletny i pracował sprawnie.

Bibliografia

- 2006 – *Aho Group Report „Creating an Innovative Europe”*, https://ec.europa.eu/invest-in-research/action/2006_ahogroup_en.htm.
- Berlin Declaration on Digital Society and Value-Based Digital Government at the Ministerial Meeting During the German Presidency of the Council of the European Union on 8 December 2020*, <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/news/berlin-declaration-digital-society-and-value-based-digital-government>.
- Better Internet for Kids Portal, <https://www.betterinternetforkids.eu>.
- Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, *The Role of eGovernment for Europe's Future*, COM(2003) 567 final [not published in the “Official Journal”], <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52003DC0567>.
- Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, *i2010. A European Information Society for Growth and Employment*, COM(2005) 229 final [not published in the “Official Journal”], <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52005DC0229>.
- Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of Regions, *EU eGovernment Action Plan 2016–2020. Accelerating the Digital Transformation of Government*, Brussels, 19.04.2016, COM(2016) 179 final.
- Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, *On the European Democracy Action Plan*, Brussels, 3.12.2020, COM(2020) 790 final.
- Council of Europe, *Complete List of the Council of Europe' Treaties*, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list>.
- Council of the European Union, *Multiannual Financial Framework 2021–2027 and Next Generation EU (Commitments in 2018 Prices)*. Press EN, https://www.consilium.europa.eu/media/47567/mff-2021-2027_rev.pdf.
- ECES – European Centre for Electoral Support, *Electronic Voting*, <https://www.eces.eu/en/posts/electronic-voting>.
- ECES – European Centre for Electoral Support, <https://www.eces.eu/en/>.
- EDMO – European Digital Media Observatory, <https://edmo.eu>.

⁴⁵ *Ibidem*.

⁴⁶ *Ibidem*.

- European Commission, *Action Plan on Disinformation: Commission Contribution to the European Council (13-14 December 2018)*, https://commission.europa.eu/publications/action-plan-disinformation-commission-contribution-european-council-13-14-december-2018_en#:~:text=The%20Commission%20and%20the%20High%20Representative%20adopted%20the,especially%20in%20view%20of%20the%20forthcoming%20European%20elections.
- European Commission, *Digital Education Action Plan 2021-2027. Resetting Education and Training for the Digital Age*, https://education.ec.europa.eu/sites/default/files/document-library-docs/deap-communication-sept2020_en.pdf.
- European Commission, *European Education Area. European Digital Education Hub. The Open Online Collaborative Community for Digital Education Stakeholders in Europe and Beyond*, <https://education.ec.europa.eu/focus-topics/digital-education/action-plan/european-digital-education-hub>.
- European Commission, *European Health Union. Protecting our Health Together*, https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/promoting-our-european-way-life/european-health-union_en#:~:text=What%20is%20the%20European%20Health%20Union%20The%20European,treatment%20and%20aftercare%20for%20diseases%20such%20as%20cancer.
- European Commission, *Proposal for a Regulation of the European Parliament and the Council, Laying Down Harmonised Rules on Artificial Intelligence (Artificial Intelligence Act) and Amending Certain Union Legislative Acts*, COM(2021) 206 final.
- European Commission, *Public Health: European Health Data Space*, https://health.ec.europa.eu/ehealth-digital-health-and-care/european-health-data-space_en.
- European Commission, *Shaping Europe's Digital Future. Digital Economy and Society Index (DESI) 2022*, <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/digital-economy-and-society-index-desi-2022>.
- European Commission, *Shaping Europe's Digital Future. European Digital Media Observatory (EDMO)*, <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/european-digital-media-observatory>.
- European Commission, *Shaping Europe's Digital Future. High-Level Expert Group on Artificial Intelligence*, <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/expert-group-ai>.
- European Commission, *Shaping Europe's Digital Future. Safer Internet Centres*, <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/safer-internet-centres>.
- European Commission, *The European Green Deal. Striving to Be the First Climate-Neutral Continent*, https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en.
- European Commission. Joinup, *GovTech Practices in the EU*, <https://joinup.ec.europa.eu/collection/public-sector-tech-watch/news/govtech-practices-eu>.
- European Union. Digital Skills and Jobs Platform, <https://digital-skills-jobs.europa.eu/en>.
- Instytut Spraw Publicznych, <https://www.isp.org.pl>.
- Internet World Stats, *European Union*, <https://www.internetworldstats.com/europa.htm>.
- Internet World Stats, *World Internet Usage and Population Statistics 2023 Year Estimates*, <https://www.internetworldstats.com/stats.htm>.
- Ministerial Declaration Approved Unanimously on 11 June 2006, Riga, Latvia, <https://milobs.pt/wp-content/uploads/2021/11/Riga-Ministerial-Declaration.pdf>.

Ministerial Declaration on eGovernment approved unanimously in Malmö (Sweden) on 18 November 2009, <https://www.aoc.cat/wp-content/uploads/2014/09/declaracio-malmo-1.pdf>.

Polski Ład. CyberPoland 2025, <https://www.gov.pl/web/polski-lad/cyberpoland-2025>.

Safer Internet, <https://www.saferinternet.pl>.

Tallinn Declaration on eGovernment at the Ministerial Meeting During Estonian Presidency of the Council of the EU on 6 October 2017, <https://joinup.ec.europa.eu/sites/default/files/document/2018-04/eGovernmentMinisterialDeclarationsignedinTallinnon6October2017.pdf>.

United Nations. Climate Change, *The Paris Agreement. What is the Paris Agreement?*, <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement>.

United Nations. Department of Economic and Social Affairs. Sustainable Development, *The 17 Goals*, <https://sdgs.un.org/goals>.

Niniejsza monografia powstała jako trzecia w serii Krakow Jean Monnet Research Papers w ramach realizowanego przez Katedrę Prawa Europejskiego Uniwersytetu Jagiellońskiego projektu Jean Monnet Module pt. „E-administracja — europejskie wyzwania dla administracji publicznej w państwach członkowskich UE i krajach partnerskich/eGovEU+”.

Przedstawia ona analizę wdrożenia i funkcjonowania cyfrowych usług publicznych w Polsce i w Europie ze szczególnym uwzględnieniem związanych z tym wyzwań. Dotyczą one m.in. rozwoju infrastruktury teleinformatycznej, zapobiegania wykluczeniu cyfrowemu oraz zapewniania ochrony prywatności i bezpieczeństwa obywatelom.

Książka adresowana jest do badaczy zajmujących się administracją, prawem administracyjnym i europejskim oraz do praktyków w wymienionych dziedzinach. Mamy nadzieję, że publikacja poszerzy wiedzę czytelników na temat cyfryzacji usług publicznych oraz zachęci środowisko naukowe do dalszych badań w tym zakresie.

This monograph is the third in the Krakow series of Jean Monnet Research Papers and was written as part of the Jean Monnet Module project, carried out by the Chair of European Law at the Jagiellonian University, “E-government — European Challenges for Public Administration in EU Member States and Partner Countries/eGovEU+.”

The book presents an analysis of the implementation and functioning of digital public services in Poland and Europe with a particular focus on the challenges involved. These include the development of ICT infrastructure, preventing digital exclusion and ensuring privacy and security of citizens.

The monograph is addressed to researchers in administration, administrative and European law as well as to practitioners in the mentioned fields. We hope the publication will broaden the readers' knowledge of the digitization of public services and encourage the scientific community to further research in this area.

<https://akademicka.pl>

